Štajerska kokoš skozi čas

Štajerska kokoš je slovenska lokalna pasma, pri natančnejši opredelitvi pa ji uvrščamo v skupino avtohtonih pasem domačih živali.

Dandanes pogosto slišimo in beremo o avtohtonih pasmah domačih živali. Pri tem pa v javnosti marsikdaj ni jasno, kaj je pasma in kdaj je pasma avtohtona. V Pravilniku o ohranjanju biotske raznovrstnosti v živinoreji (Ur. l. RS, št. 90/2004) je navedena ena izmed možnih definicij pasme, ki pravi, da je pasma skupina geografsko in regionalno ločenih živali, ki izvirajo od istih prednikov in jih povezujejo lastnosti, ki jih določa pasemski standard, ter jih delimo na lokalno prilagojene (avtohtone, tradicionalne) in tujerodne pasme. Pasemski standard je zootehniški normativ, ki opisuje zunanjost in razvoj pasme, njeno zunanjost, telesne znake, morfološke in biološke značilnosti ter vsebuje podatke o najpomembnejših gospodarskih lastnostih. Bistvena razlika med avtohtono in tradicionalno pasmo je v tem, da je slovenska avtohtona pasma domačih živali nastala na območju Republike Slovenije, medtem ko tradicionalna pasma po izvoru ni iz Republike Slovenije. V Sloveniji so tradicionalne pasme tiste, ki so pod nepretrganim rejskim in selekcijskim nadzorom najmanj petdeset let (kunji, ovci, govedo) oziroma trideset let preostale vrste, torej tudi kokoši. V omenjenem pravilniku so navedeni tudi pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za priznavanje novih pasem in linij domačih živali.

Jerebičasta štajerska kokoš (foto: dr. Nežika Petrič)

Nekaj zgodovinskih dejstev o štajerski kokoši

Štajerska kokoš je bila v davnih stoletjih razširjena po vseh alpskih deželah – od Dunava do Jadranskega morja in v Panonsko ravnino. Kot ožja domovina se omenja juhni del avstrijske Štajerske in območje med rekama Muro in Savo na slovenskem Štajerskem. Eden prvih zgodovinskih virov, ki omenja to pasmo, je zapis iz leta 1352 o štajerskih kopunih, torej o kastriranih petelinih naše avtohtone pasme. Štajerski kopuni so bili kot poslastica omenjeni še večkrat, predvsem v 17. in 18. stoletju. Wenko v svoji knjigi *Kmetijsko kokoštarstvo*, iz leta 1933, piše, da je bila štajerska kokoš izmed vseh srednjeevropskih kokoši na dobrem glasu že mnoga stoletja pred uvozom prvih tujih pasem. Obseg reje oz. številčno stanje štajerske kokoši se je skozi njuno zgodovino zelo spreminjalo. Večkrat se je znašla v krizi, a so se na srečo vedno našli posamezniki, predvsem ljubitelji te pasme, ki so jo rešili. Zgodovinski viri omenjajo predvsem dva pomembna moža, to sta Nemca Armin Arbeiter, ki je deloval v Gradcu, in Emanuel Martiny, ki je deloval najprej v Celju in pomaga v Mariboru. Njima pripisujejo največ zaslug, da se je ta pasma ohranila v obdobju, ko so začeli svaziati in pospeševati reje tujih pasem in križank. Razpoložljivi viri pričajo o velikem gospodarskem pomenu štajerske kokoši v 19. stoletju in prvih treh desetletjih 20. stoletja, čeprav se je v obdobju prve in druge svetovne vojne njen stalež močno zmanjšal. Delo na pospeševanju reje štajerske kokoši je v času prve svetovne vojne zamrlo in po vojni je državna meja pasemske podatke štajerske kokoši razdelila na dvoje. Po drugi svetovni vojni je bil že en poskus oživitve reje štajerske kokoši v Sloveniji. Pri Kmetijskem poskusnem in kontrolnem zavodu so zaposlili referenta za perutninarstvo, ki naj bi nadaljeval delo izpred vojne, za perutninsko selekcijsko postrejo ga so izbrali posestvo v Ločah pri Poljčanah. Na tem območju je bilo namreč že pred vojno več rejskih središč za štajersko kokoš, na katerih se je ta pasma ohranila in je tako predstavljala osnovo za selekcijsko delo. Po ukinitvi te selekcijske postaje in prenosu dejavnosti na novo selekcijsko farmo Neverke se je opustilo delo na selekciji štajerske kokoši. Leto 1960 predstavlja v Sloveniji začetek intenzivnega razvoja perutninarstva v smeri farmske reje perutnine, kjer redijo nesnice, ki so križanke različnih pasem. Štajerska kokoš se je v obdobju 1960–1991 ohranila le pri nekaterih ljubiteljih perutnine in na posameznih kmetijah, kjer pa niso skrbeli za njeno pasemsko čistost.

Sulmtaler (foto: Marko Vihar)

Barvni tipi štajerske kokoši

Po barvi perja so obstajali trije osnovni barvni tipi štajerske kokoši: rdeča (rjava), bela in grahasta (kukavičja). V preteklosti je bila najbolj razširjena rdeča (rjava) štajerska kokoš, pri kateri so razlikovali tri barvne odtenke: jerebičasta v barvi divje kokoši z rdečim ali oranžnim perjem na vratu, rdeče-rjava z nekoliko svetlejšim perjem in temnim vratom ter rumenka ali pšeničnokoko, ki je bolj svetle barve in so jo redili v dolini reke Sulm (sulmtaler). Na selekcijski postaji v Ločah so selekcionirali jerebičasto in rdeče-rjavo kokoš. Po letu 1991 smo v Sloveniji našli le ostanke jerebičaste štajerske kokoši, in sicer v nekaterih obsegu, da smo jo vključili v program ohranjanja slovenskih avtohtonih pasem domačih živali. Kasneje so nekateri ljubitelji iz Avstrije pripeljali tudi nekaj živali bele štajerske kokoši. Tudi v dolini reke Sulm v Avstriji se trudijo oživiti zelo pasme sulmtaler.

Štajerska kokoš po letu 1991

Po osamosvojitvi Slovenije smo sodelavci Katedre za perutninarstvo, Oddelka za zootehniko, našli ostanke štajerske kokoši pri kmetijah in pri ljubiteljih ter na ta način oblikovali osnovno jato za selekcijsko delo. Selekcijsko delo na štajerski kokoši je vključeno v Skupni temeljni rejski program za kokoši lihkega tipa in se izvaja po potrjenih rejskih programih.

Leta 1993 smo štajersko kokoš vključili v projekt »Ohranitev slovenskih avtohtonih pasem domačih živali«, čigar nosilec je ves čas Oddelek za zootehniko Biotehniške fakultete, financira pa ga Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano oz. od leta 2012 Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. Namen tega projekta je zbiranje, varovanje, aktiviranje in ohranitev avtohtonih pasem domačih živali. V preteklih dvajsetih letih smo v treh rejskih središčih na Pedagoško-raziskovalnem centru za perutninarstvo (PRC), Oddelka za zootehniko, in pri dveh rejcih, Marini in Janezu Turšnek v Jurenini ter Silvu Osovnikarju v Sevnici, to pasmo ohranjali in spremljali proizvodne lastnosti jerebičaste štajerske kokoši. V zadnjih treh letih je rejec Turšnek spremljal tudi lastnosti bele štajerske kokoši. V okviru projekta redimo register pasme z zootehniško osmo, poskrbeli pa smo tudi za vpis štajerske kokoši v svetovne baze pasem domačih živali, in sicer v Oklahoma breeds, EFABIS in DAD-IS, kar pomeni tudi večjo prepoznavnost pasme. V okviru izvajanja tega projekta smo se odločili, da bomo za našo avtohtono pasmo uporabljali le eno ime, in sicer štajerska kokoš, a čimer je nadvoumno povedano, da gre za kokoš in ne za kakšno drugo vrsto živali. V zgodovinskih virih lahko najdemo različna poimenovanja naše avtohtone pasme, kot so npr. štajerka, celjska kokoš, štajerska deželna kokoš, staroštajerska, domačegrudna kokoš, domača šopka.

Natančnega podatka o številu štajerskih kokoši v Sloveniji nimamo, v okviru projekta pa vsako leto ocenimo število. Tako ocenjujemo, da se v zadnjih dveh letih to število giblje okrog 1000 odraslih kokoši in petelinov. Poleg že omenjenih treh rejskih središč so štajersko kokoši tudi v manjših rejah na kmetijah in pri ljubiteljih, ki so vključeni v društva gojiteljev pasemskih malih živali. Leta 2002 je bil ustanovljen tudi Klub gojiteljev štajerskih kokoši.

Prof. dr. Antonija Holcman,
Biotehniška fakulteta,
Oddelek za zootehniko

Rjava štajerska kokoš (Arhiv PRC za perutninarstvo)

V valilnici PRC-ja za perutninarstvo, Oddelka za zootehniko, v Grobljah pri Domžalah v zadnjih letih vsako leto pečamo med 1000 in 2000 dan starih piščancev štajerske kokoši. Naslov za naročilo piščancev štajerske kokoši je: Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Groblje 3, 1230 Domžale; petra.rant@bf.uni-lj.si; tel.: (031) 385 126.

Lunin setveni koledar

Februar – svečan 2013

Vsi dni primerni za setev / Vsi dni primerni za setev in sajenje / Vsi dni primerni za sajenje v vrtnarstvu / Vsi dni primerni za podzemne pridelke

Sreda / Dora 6	Od 10.35 primerna za podzemne pridelke
Četrtek / Egidij 7	
Petek / Jožef Prešernov dan 8	Od 20.17 primerna za cvetje
Sobota / Frideta 9	
Nedelja / Viljem 10	00.20 Mladinje – noj – vsi dni brez noja in mladic Od 17.31 primerna za lunarno radijno
Ponedeljek / Marija 11	
Torek / Darijan, Julij 12	

Agrotron K410 100 KM
Vsestransko odličen
www.agromehanika.si
54.900,00 EUR
- motor Deutz 4 valjni/4l, Turbo-intercooler
- menjalnik 24/8 z maks. hitrostjo pri znižanih obratih motorja
- Powershift-Powershuttle
- močna hidravlika z 6200 kg dvižne sile, EHR
- super kabina s klimo, tiha, pregledna, udobna
Zdaj je pametno investirati!
Agromehanika
PSC: KRANJ, Hrastje 52 a, (04) 237 13 00
MARIBOR, Ptujska 8, (02) 331 80 60
MURSKA SOBOTA, Puše 1, (02) 531 18 03
BREŽICE, Ul. Ivana Cankarja 24, (07) 499 24 05